

Spis treści

Od redaktorów naukowych	7
Wykaz skrótów	10

I. SPOŁECZEŃSTWO I GOSPODARKA POLSKI WCZESNOPIASTOWSKIEJ NA TLE PORÓWNAWCZYM

1. Z badań nad organizacją służebną w Polsce wczesnofeudalnej	15
2. Z dziejów wsi wczesnofeudalnej. Północnowłoski system dworski i jego upadek	61
3. Dziedzictwo plemienne w ustroju Polski Piastowskiej	89
4. <i>Comites, principes, nobiles</i> . Struktura klasy panującej w świetle terminologii Anonima Galla	133
5. Jurysdykcja kasztelańska i pobór danin prawa książęcego w świetle dokumentów XIII w.	143
6. Między prawem książęcym a władztwem gruntowym I. Z zagadnień początków poddaństwa w Polsce	173
7. Między prawem książęcym a władztwem gruntowym II. Instytucja kasztelanii majątkowych Kościoła w Polsce XII–XIII w.	201
8. <i>Ius aratorum</i> na tle praw grupowych ludności chłopskiej	235
9. Organizacja opolna w Polsce piastowskiej	267
10. Dziedzice bez wolności i wolni bez dziedzictwa. Kondycja chłopska w oczach trzynastowiecznej grupy rządzącej	318
11. Ludzie bez prawa. Niewolna kondycja w Polsce na tle wczesnośredniowiecznych zwyczajów germańskich i wschodniosłowiańskich	330
12. Czy opole istniało?	348

II. ZE STUDIÓW NAD BARBARZYŃSKĄ EUROPEJĄ

13. Longobardowie czy Rzymianie? Służba wojskowa kupców i rzemieślników w świetle edyktu Aistulfa z 750 r.	383
14. <i>Legem ipsam vetare non possumus</i> . Królewski kodyfikator wobec potęgi zwyczaju	396
15. Człowiek istnieje w kolektywie. Jednostka w kręgu wspólnoty krewniczej, sąsiedzkiej i plemiennej	405
16. <i>Liber homo sub tutela nobilis</i>	421
17. Zemsta, okup i podmiot moralny w prawach barbarzyńskich	434
18. Wielki krewniak, wielki wojownik, wielki sąsiad. Król w oczach współplemieńców.	446
19. Laicyzacja przez chrzest	468
20. Pogańskie sacrum w ustroju i topografii najstarszych miast słowiańskich	486
21. Wiec i banicja. Z porównawczych studiów nad ustrojem plemiennym Germanów i Słowian	506